

AYRILIK KAYGISI BELİRTİLERİ ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI*

Yrd. Doç. Dr. Aydoğan Aykut CEYHAN

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Bu çalışmada, genç yetişkinlerin 18 yaşından önceki ayrılık kaygısı belirtilerini ortaya koyan bir kendini anlatma ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği (AKBÖ) olarak isimlendirilen bu ölçek, toplam 362 üniversite öğrencisinden veriler toplanarak geliştirilmiştir. Analizler sonucunda; ölçeğin yapı geçerliliğine yönelik faktör analizi bulguları toplam varyansın %46'sını açıklayan üç faktör yapısı ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, ölçeğin Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri ve Beck Kaygı Envanteri ile olan ilişkisi de belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin çalışmalarda; iç tutarlılık katsayısı .91, madde toplam korelasyon katsayısı ortalaması .46, testin tekrarı güvenilirlik katsayısı .77 düzeyinde anlamlı biçimde ilişkili bulunmuş, ayrıca üç grupların karşılaştırılması yönteminde de tüm ölçek maddelerinin $p < .0001$ düzeyinde anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen bu analiz sonuçları, ölçeğin üniversite öğrencilerinin geçmişe dönük ayrılık kaygısı belirtilerinin yoğunluğunu ölçmede geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ölçeğin bu araştırmada gerçekleştirilemeyen ilave analiz çalışmalarının yapılması gerektiği de belirtilebilir.

Anahtar Sözcükler: Ayrılık kaygısı, ayrılık kaygısı belirtileri ölçeği.

The Development of the Separation Anxiety Symptom Scale : The main purpose of this study was to develop a self report scale to measure the separation anxiety symptoms of youngsters' memories prior to their age of 18. The scale which is called the Separation Anxiety Symptom Scale (AKBÖ) has been developed through collected data from 362 university students. Factor analysis conducted for the validity process showed that there were three factors explaining the 46 % of the total variance in this study. Additionally, the correlation between the scale (AKBÖ) and the other anxiety scales (State-Trait Anxiety Inventory, Beck Anxiety Inventory) was investigated. It was found that the correlations were significant. As a result, the scale to measure the university anxiety symptoms of youngsters' memories prior to their age of 18 was reliable and valid. However, the author underlines that further research must be investigated other additional analysis which could not be processed in this study.

Key words: Separation anxiety, separation anxiety symptom scale.

* Bu çalışma, 27-30 Eylül 2000 tarihleri arasında Erzurum'da gerçekleştirilen IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

İnsanlar, günlük yaşam içerisinde çok çeşitli duygular yaşayabilmektedirler. İnsanların yaşamlarında yer alan temel duygulardan biri de kaygı duygusudur. Kaygı; tanımlanması zor bir korku ve endişe duygusu olarak kabul edilmekte olup bilinmeyen, içten gelen, belirsiz ya da kökeni iç çatışmaya dayalı olan bir tehdide karşı gösterilen bir tepki olarak tanımlanmaktadır (Köroğlu,1997).

Günümüzde, pek çok insan durumluk veya sürekli olarak kaygı duygusunu yaşamaktadır. Bu kaygı duygusu ise insanlar tarafından çok hafif tedirginlik ve gerginlik duygusundan panik derecesine kadar değişik yoğunlukta yaşanabilmektedir (Öztürk,1994). Bazı insanlar, uygun bir kıskırtıcı uyarıcının yokluğunda zaman zaman fiziksel ve psikolojik kaygı belirtileri göstermekte ve böylece, bu bireyler kaygı bozukluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Sheehan,1999). Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı ICD-10 sınıflamasında kaygı bozuklukları; “nevrotik, stresle ilgili ve somatoform bozukluklar” başlığı altında sınıflanırken, DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition) sınıflandırması ise “anksiyete (kaygı) bozuklukları” altında sınıflamaktadır (DSM-IV,1994; Sheehan,1999). Bununla birlikte; ICD-10'da Genellikle Çocukluk ve Delikanlılık Çağında Başlayan Davranışsal ve Duygusal Bozukluklar genel başlığı içerisinde çocukluk çağında başlayan duygusal bozukluklardan biri olarak “çocukluk çağı ayrılık kaygısı bozukluğu” da belirtilmektedir (Öztürk,1994). Yine; DSM-IV (1994)'de ise Genellikle İlk kez Bebeklik, Çocukluk ya da Ergenlik Döneminde Tanısı Konan Bozukluklar genel başlığı içerisinde bebeklik, çocukluk ya da ergenliğin diğer bozukluklarından biri olarak “ayrılık kaygısı bozukluğuna” yer verilmektedir. Dolayısıyla, ayrılık kaygısı, özel bir kaygı türü olarak kabul edilmektedir.

Yaşamın ilk yıllarından itibaren içinde yaşanılan çevre birey üzerinde önemli etkilere sahip olabilmektedir. Özellikle, ana-baba ve çocuk bağının niteliğindeki olumsuzluklar çocuğun gelecekte psikolojik rahatsızlıklara yatkın olmasına yol açabilmektedir. Çocukların ilk yaşantılarında karşılaşılabildikleri olumsuzluklardan biri de çocukluk kaygı bozukluğu olarak betimlenen ayrılık kaygısıdır (Silove ve ark.,1993). Çocuklukta ayrılık kaygısı ile her zaman karşılaşılabilmekle birlikte, yaşanılan kaygının yoğunluğu değişebilmektedir. Ayrılık kaygısı bozukluğu, başlangıçta okulöncesi yaşlardan da önce olacak kadar erken ya da 18 yaş öncesi herhangi bir yaşta başlayabilmekte, bazen ergenlik dönemine kadar uzayabilmekte, olası ayrılıklara karşı kaygı ve ayrılığı içeren durumlardan kaçınma davranışları ile birlikte yıllarca sürebilmektedir. Bu bozukluğun görünümleri ise yaşla birlikte değişkenlik gösterebilmektedir (DSM-IV,1994). DSM-IV, ayrılık kaygısını bireyin evden ya da bağlandığı insanlardan ayrılması ile ilgili, gelişimsel olarak uygunsuz ve aşırı kaygısının olması olarak tanımlamaktadır. Bu bozukluğu olan bireylerin

gösterdiği çeşitli belirtileri sıralayarak bu belirtilerden üç ve daha fazlasının olmasını ayrılık kaygısı bozukluğu olarak kabul etmektedir.

Çocukluktaki ayrılık kaygısı, yetişkinlikte yaşanan kaygıya önemli bir temel oluşturabilmekte ve yetişkinlerin yakın ilişkilerinde rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Dolayısıyla; çocukluktaki ayrılık kaygısından yetişkinlikte de etkilenilebilmekte ve yetişkin rahatsızlıklarına yatkınlık oluşturabilmektedir. Literatürde, yetişkin duygusal bozuklukları riskini ilk ayrılıklara bağlayan görüşler ve araştırmalar bulunmaktadır. Silove ve ark. (1993), literatürde ayrılık kaygısının yetişkin duygusal bozukluklarının bir başlangıç risk faktörü olarak görüldüğünü belirtmektedir. Nitekim; DSM-IV'de, ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde ayrılık tehdidinin aşırı kaygıya, hatta panik atağa yol açabileceği belirtilmektedir.

Klein (1980,1981), çocukluk ayrılık kaygısı ile yetişkin panik bozukluğu ve agorafobi arasında bir bağ olduğunu önermektedir (Akt., Ellis,1990). Ağargün ve Kara (1995) çocukluk çağı travmatik yaşam olayları ile yetişkinlik dönemi kaygı bozuklukları arasında bir ilişkinin varlığının literatürde kabul edildiğini belirtmekte olup çalışmalarında çocukluk dönemindeki ayrılık ve anne/baba kaybı ile yetişkin döneminde ortaya çıkan bozukluklar arasındaki ilgiyi araştırmışlardır. Sonuçta; çocukluk döneminde ayrılık ve anne ve/veya baba kaybı öyküsü panik bozukluklu hastalarda, hem depresyonlu hastalara hem de kontrol grubundaki sağlıklı bireylere nazaran anlamlı derecede daha yüksek bulmuşlardır. Yargıç ve ark. (1994) ise çalışmalarında çocukluktaki duygusal, fiziksel travma ve ihmal yaşantıları ile yetişkinlikteki dissosiyatif yaşantı sıklığı arasında anlamlı bir korelasyon bulmuşlardır.

Literatürde, yetişkinlikte yaşanan kaygı ve benzeri bozukluklarla ayrılık kaygısı ilişkisi ortaya konulurken bazı güçlükler yaşanmaktadır. Bunlardan birisi, çocukluktaki ayrılık kaygısını ölçmektir. DSM-IV, bir çocukluk kaygı bozukluğu olarak ayrılık kaygısını tanımlamak için birkaç sınırlı sayıda işlevsel kriter oluşturarak sunmaktadır. Çoğu araştırma, çocukluk ayrılık kaygısını betimlerken bu ölçütleri dikkate almaktadırlar. Ancak, DSM-IV'ün betimlemeleri boyutsal bir yaklaşımdan daha çok kategoriksemdir. Kliniksel izlenimler ise ayrılık kaygısının yoğunluğu (şiddeti) değişmesine rağmen çocuklukta her zaman bulunduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, ayrılık kaygısını ölçmeye yönelik kategoriksel bir yaklaşım ister bugüne ya da ister geçmişe dönük olsun bir nebze suni olabilmektedir (Silove ve ark.,1993). Yine; araştırmalarda çoğunlukla kategorik anket sorularıyla, ya da bireyi tanıyan kişilere sorarak, ya da görüşme yapılarak geçmiş ayrılık kaygıları yaşantıları elde edilmektedir.

Sonuç olarak, ilk ayrılık kaygısı ile yetişkinlikte kaygı bozuklukları arasındaki bağlantıları inceleyen çalışmalar bazı yöntemsel güçlüklerle karşılaşmaktadır. Çoğu çalışma, zorunlu olarak geçmişe dönük yetişkinlerin yaptıkları değerlendirmelerden hareketle ayrılık kaygısı yaşantılarını kaydetmektedirler. Bazı araştırmalar ise, geçmişe dönük yaşantılardan hareketle sonuçlara daha tedbirli yaklaşma eğilimindedirler. Yine, alandaki çoğu araştırma ayrılık kaygısı belirtilerini doğrudan kendiliğinden ölçmeyerek okula gitmeme sıkıntısı çeken çocukların klinik örneklemi üzerinde odaklanmışlardır. İlke olarak, geçmişe dönük çalışmalar ilk ayrılık kaygısı ve yetişkin kaygı bozuklukları arasındaki bağı test etmede titiz, dikkatli verileri sağlamaya yardım edebilecektir (Silove ve ark.,1993). Gittelman ve Klein (1984), literatürdeki araştırmaları inceleyerek yetişkinlerin ayrılık kaygısı yaşantılarını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir ölçme araçları geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır (Akt., Silove ve ark.,1993). Bu amaçla, ayrılık kaygısının geçmişe dönük belirtilerini kategoriksel bir yaklaşımla ölçmek yerine boyutsal bir yaklaşımla ölçen geçerli ve güvenilir ölçekler geliştirilmesi gerekmektedir. Literatürde, bu çerçevede yetişkinlerin 18 yaşından önceki ayrılık kaygısı yaşantılarını boyutsal bir yaklaşımla ölçen Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği'ni Silove ve ark. (1993) geliştirmiş oldukları ve geçerlik ile güvenilirlik çalışmalarını yaptıkları görülmektedir.

Ülkemizde ise ayrılık kaygısını ölçmeye yönelik ölçme aracını Akman (1987) geliştirmiştir. Akman (1987) çalışmasında, ayrılık kaygısı göstergesi olarak düşünülen ve kısa betimsel maddeler biçiminde ifade edilen gözlenebilir davranışlardan oluşan bir liste hazırlamıştır. Bu liste, ana okuluna yeni başlamış olan çocuklardaki evden ayrılma ve okula alışma ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunları belirleme amacı taşımakta olup öğretmen ve ana-babalar tarafından cevaplandırılmaktadır.

Bu çalışmada ise; genç yetişkinlerin 18 yaşından önceki ayrılık kaygısı belirtilerini ortaya koyan bir kendini ifade ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır. Bu geliştirilen ölçek ile, ayrılık kaygısı belirtilerine ilişkin subjektif yaşantılara dayalı bilgi toplanabilecek, boyutsal tepkilerle ayrılık kaygısı ölçülebilecek ve kolaylıkla cevaplandırılabilen bir kendini ifade aracı oluşturulabilecektir. Böylece; ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar tarafından normal ve psikolojik olarak rahatsız yetişkin gruplardaki ilk ayrılık kaygısı belirtilerinin dağılımının daha yakından incelenmesi gerçekleştirilebilecek; çocukluk ayrılık kaygısı belirtileri ile yetişkinlikte yaşanan kaygı bozuklukları, diğer davranış bozuklukları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış bir ölçme aracı ile ortaya konulabilecektir. Sonuç olarak; bu çalışmanın amacı, genç yetişkinlerin geçmişe dönük çocuklukta ayrılık kaygısı belirtilerini ne derece sergilediklerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeye çalışmaktır.

Yöntem

Araştırma Kapsamına Giren Bireyler

Araştırma, 1999-2000 bahar döneminde Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerine devam etmekte olan 362 üniversite öğrencisinden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Veri grubunun 247'sini (%68.20) kız, 115'sini (%31.8) erkek öğrenciler oluşturmuştur. Öğrencilerin 74'ü birinci sınıf (%20.44), 96'sı (%26.52) ikinci sınıf, 115'i (%31.77) üçüncü sınıf ve 77'si (%21.27) dördüncü sınıfa devam etmektedirler. Öğrencilerin yaşları ise 18 ile 26 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 22.35'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği'ni (AKBÖ) geliştirmek amacıyla Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği ile birlikte bazı ölçme araçları da örneklem grubuna uygulanmıştır. Bu ölçme araçlarının özellikleri şu şekilde özetlenebilir.

Kişisel Bilgi Formu : Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve devam etmekte oldukları sınıf düzeyi gibi kişisel bilgilerinin elde edilmesi amacıyla hazırlanan bir bilgi toplama anketi kullanılmıştır.

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri :Envanter; Spielberger'in iki faktörlü kaygı kuramından hareketle, bireylerin durumluk ve sürekli kaygı seviyelerini ayrı ayrı saptamak amacıyla Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilmiş olup Öner ve LeCompte (1982) tarafından ise Türkçe'ye uyarlanmıştır. Envanter toplam kırk madde olup her biri yirmi maddelik iki ayrı ölçek halindedir. Durumluk Kaygı Ölçeği, bireyin belirli bir anda ve belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini belirlerken; Sürekli Kaygı Ölçeği, bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak, genellikle kendisini nasıl hissettiğini belirlemektedir (Öner,1997; Öner ve LeCompte,1983). Öner ve LeCompte (1983) tarafından hazırlanan el kitabında her iki ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olup aracın geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Her iki ölçeğin, bireylerin kaygı düzeylerini ölçmek için literatürde çok sayıda araştırmada kullanıldığı görülmektedir (Öner,1997).

Beck Kaygı Envanteri : Beck Kaygı Envanteri, bireylerin yaşadığı kaygı belirtilerinin sıklığının belirlenmesi amacıyla Beck ve ark. (1988) tarafından geliştirilmiş ve Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, toplam 21 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Türkçe uyarlaması çalışmalarında ölçeğin, psikiyatrik hastalardan oluşan örneklem için iç tutarlılık katsayısının .93 olduğu, madde-toplam puan korelasyon katsayısının ise .45 ile .72 arasında değiştiği ve test-tekrar güvenilirlik katsayısının .57 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin yapılan yapı geçerliliği çalışmaları, ölçeğin kaygılı grubu diğer tanı gruplarından anlamlı olarak ayırt edebildiğini göstermekte ve çeşitli

ölçeklerle yapılan ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmalarına ilişkin sonuçlar da ortaya konmaktadır (Akt., Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Geliştirilmesinde İzlenen İşlem Yolu

Ölçek geliştirme çalışmalarına başlangıçta Silove ve ark. (1993) tarafından geliştirilen "The Development Of The Separation Anxiety Symptom Inventory (SASI)" adlı ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması amacı ile başlanmıştır. SASI, yetişkinlerin 18 yaşından önceki ilk ayrılık kaygısı yaşantılarını ölçmeyi amaçlayan 15 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Silove ve ark. (1993) tarafından geliştirme çalışmaları yapılarak, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur. SASI, Türkçe'ye çevrilerek İngilizce dilinde uzman kişilerle ölçeğin İngilizce ve Türkçe maddeleri arasında eşdeğerlilik oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak; ölçek maddelerinin Türkçe eşdeğer ifadelerinin oluşturulmasındaki kültürel güçlükler ve ölçek faktörlerinde yer alan maddelerin çok az sayıda olması nedeniyle SASI'nın uyarlanması çalışmaları yerine aynı amaç doğrultusunda yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiştir. Bu amaçla, SASI'nın maddelerinden ve DSM-IV'deki Ayrılık Kaygısı Bozukluğu kriterlerinden yararlanılarak ve literatürdeki açıklamalar dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Böylece, oluşturulan ölçek taslağı psikolojik danışma ve rehberlik alanında uzman üç kişi ile bu alanda çalışan beş kişinin görüşleri doğrultusunda düzenlenerek ön deneme ölçeği haline getirilmiştir.

Ön deneme ölçeği, 58 üniversite öğrencisine uygulanarak ölçekteki maddeleri cevaplandırmada yaşadıkları güçlükleri kaydetmeleri istenmiş ve elde edilen görüşlere ilişkin gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Böylece, deneme ölçeği "Hiç Bu Durumu Yaşamazdım"dan "Çok Sıklıkla Bu Durumu Yaşardım"a kadar uzanan dörtlü derecelendirme ile cevaplandırılacak ve yüksek ayrılık kaygısı belirtileri gösteren bireylerin yüksek puan elde edebileceği biçimde düzenlenen 68 maddeden meydana gelmiştir. Ölçek, üniversite öğrencisi örneklem grubuna uygulanmış ve elde edilen verilere ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda; ölçeğin faktörleri, ölçek faktörlerine maddelerin dağılımı ve faktör yükleri belirlenmiştir. Daha sonra, ölçeğe ilişkin elde edilen faktör analizi bulguları çerçevesinde ölçeğin geçerliliğine ve güvenilirliğine ilişkin diğer çalışmalar tamamlanmıştır. Araştırma çerçevesinde yapılan çalışmaların analizleri ise SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

AKBÖ'yü geliştirme çalışmalarının sonuçları, ölçeğin geçerliliğine ilişkin bulgular ve güvenilirliğine ilişkin bulgular olmak üzere gruplanarak aşağıda sunulmuştur.

Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeğinin Geçerliğine İlişkin Bulgular

AKBÖ'nün geçerlik çalışmaları, yapı geçerliği ve ölçüt geçerliği incelenerek gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için geliştirilen ön deneme formuna faktör analizi uygulanmıştır.

Faktör analizi, 362 kişilik araştırma kapsamına giren bireylerden elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Deneme formundaki maddelerin her birine ilişkin veri grubundan elde edilen cevaplara, birkaç faktörle sınırlama yapmaksızın bir ön temel bileşenler analizi (principal component analysis) uygulanmıştır. Bu işlem sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın %62'sini açıklayan 15 faktörlük bir yapı ortaya çıkmıştır. Faktör analizi sonucunda çok sayıda faktör oluşması durumlarında, Kline (1994) ve Child (1979) tarafından Scree Testi yapılarak faktör sayısının azaltılması önerilmekte ve Kline (1994), bu test sonucunda grafik eğrisinin eğiminde gerçekleşen ilk ani değişikliğe kadar olan faktörlerin benimsenmesi gerektiğini belirtmektedir (Akt.,Namlu,1999). Gerçekleştirilen Scree Testi sonucunda elde edilen grafikteki eğrinin eğimindeki ilk ani değişikliğin üçüncü faktörde olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, verilere özdeğeri 1'den daha büyük üç faktör oluşturacak biçimde varimax dönüşümlü temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda, maddelerin ölçekte kalması için temel ölçüt olarak bir maddenin yalnızca bir faktörde en az .4 faktör yüküyle yer alması ve birden fazla faktörde yer alan maddelerin ise buldukları faktörlerden birindeki yükünün diğer faktör yüklerinden en az .1 değerinde daha büyük olması ilkesi kabul edilmiştir (Namlu,1999). Bu ilke çerçevesinde ölçeği oluşturmasına karar verilen maddelere ilişkin elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

TABLO 1

Faktör Analizi Sonucunda AKBÖ'yü Oluşturan Maddelere İlişkin Bulgular

I. FAKTÖR YÜKLERİ				II. FAKTÖR YÜKLERİ				III. FAKTÖR YÜKLERİ			
Madde No	\bar{X}	s	Faktör Yüklü	Madde No	\bar{X}	s	Faktör Yüklü	Madde No	\bar{X}	s	Faktör Yüklü
10	1.94	.88	.63	2	1.80	.75	.65	1	1.74	.78	.52
12	1.99	.81	.61	6	1.75	.84	.43	38	1.63	.82	.83
16	1.98	.82	.47	13	1.62	.73	.76	43	1.38	.70	.77
29	1.73	.70	.59	17	1.23	.58	.55	44	1.36	.68	.55
33	1.67	.76	.67	19	1.81	.81	.63	54	1.51	.68	.58
35	1.87	.83	.67	20	1.47	.71	.75	56	1.70	.76	.67
37	1.65	.70	.68	26	1.14	.52	.66	57	1.90	.79	.74
40	2.26	.79	.64	27	1.19	.56	.71	59	1.81	.85	.78
41	2.06	.88	.59	46	1.22	.53	.42	65	1.87	.82	.48
48	2.04	.89	.60	68	1.33	.66	.61				
49	1.77	.84	.63								
53	1.66	.74	.72								
61	1.74	.83	.70								
62	2.21	.86	.59								
64	2.02	.86	.72								

Tablo 2'den görüldüğü gibi, ölçeğin maddeleri üç faktörlü bir yapıya ayrıldığında ilk faktör .47 ile .72 arasında değişen ve büyük çoğunluğu .60 ile .70 aralığında yükler elde eden 15 maddeden oluşmuştur. İkinci faktör, .42 ile .76 arasında değişen ve büyük çoğunluğu .60'ın üzerinde olan yüklere sahip 10 maddeden meydana gelmektedir. Üçüncü faktör ise faktör yükleri .48 ile .83 arasında değişen 9 maddeden oluşmakta olup maddelerin 5 tanesinin yükünün .67 ve üzerinde olduğu görülmektedir. Bu üç faktörün ayrılık kaygısı belirtileri yapısı içerisindeki özellikleri ise Tablo 2'de sunulmuştur.

TABLO 2
AKBÖ'yü Oluşturan Faktörlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Faktör	\bar{X}	s	Özdeğer	Varyans (%)	Toplam Varyans (%)
I	28.59	8.07	9.11	26.8	26.8
II	14.56	4.26	3.70	10.9	37.7
III	14.91	4.81	2.84	8.3	46.0

*n=362

Tablo 2'den de görüldüğü gibi, AKBÖ maddeleri üç faktörlü yapıya zorlandığında, üç faktör birlikte varyansın %46'sını açıklamaktadır. Birinci faktör, tek başına toplam varyansın %26.8'ini açıklamaktadır. Bu faktörü oluşturan maddeler, aile üyelerinin başına gelebilecek zararlara karşı bireyin ailesinden ayrı kaldığında yaşadığı kaygıyı içeren ifadelerden oluşmaktadır. İkinci faktör, toplam varyansın tek başına %10.9'unu açıklamakta ve okul fobisi boyutunu betimleyen ifadelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktör ise toplam varyansın tek başına %8.3'ünü açıklamakta olup, tek başına kalmaktan dolayı yaşanan kaygıyı yansıtan ifadelerden oluşmaktadır. Böylece, faktör analizi sonucunda üç faktörlü 34 maddeden oluşan AKBÖ ortaya çıkmıştır. Sonraki analizlerde, bu ölçeğin maddelerinin ortaya koyduğu toplam puandan yararlanılmıştır.

AKBÖ'nün ölçüt geçerliliğini belirlemek için kaygıyı ölçen diğer ölçekler kullanılmıştır. Bu amaçla; üniversite öğrencilerinden oluşan örnekleme uygulanan AKBÖ ile Durumluk Kaygı Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği ve Beck Kaygı Envanteri arasındaki korelasyon katsayıları (Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı) bulunmuştur. Üniversite öğrencisi 78 kişiden elde edilen verilerde AKBÖ ile Durumluk Kaygı Ölçeği arasındaki korelasyon .51 ($p<.0001$), Sürekli Kaygı Ölçeği ile arasındaki korelasyon .67 ($p<.0001$) olarak bulunmuştur. Üniversite öğrencisi 107 kişiden elde edilen verilerde ise AKBÖ ile Beck Kaygı Envanteri arasındaki korelasyon .62 ($p<.002$) olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, AKBÖ'yü geliştirme sürecinde kız ve erkek öğrencilerin ölçek bütününden ve her bir faktör grubundan aldıkları puanlar t testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 3'de sunulmuştur.

TABLO 3
Cinsiyet Açısından AKBÖ'den ve
Alt Faktörlerinden Elde Edilen Puanların t Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Faktörler	Kızlar (n=247)		Erkekler (n=115)		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
AKBÖ	59.00	13.31	56.06	12.74	1.99*
I. Faktör	29.31	8.44	27.06	7.01	2.66**
II. Faktör	14.19	3.95	15.37	4.78	2.32***
III. Faktör	15.51	4.93	13.63	4.26	3.53****

*p<.048, **p<.008, ***p<.021, ****p<.0001,

Tablo 3'de görüldüğü gibi, üniversite öğrencisi kız öğrencilerin AKBÖ'nün bütününden ve birinci faktör ile üçüncü faktörden elde ettikleri puanların erkeklerin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Oysa; erkek öğrencilerin ikinci faktör olan okul fobisinden elde ettikleri puanlar kızların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Örneklem gruplarındaki öğrenciler sınıf düzeyi açısından varyans analizi ile karşılaştırıldıklarında ise anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği'nin güvenilirliği; iç tutarlılık, madde toplam korelasyonları, uç grup puan ortalamalarının karşılaştırılması ve testin tekrarı yöntemleri ile incelenmiştir.

Örnekleme oluşturan 362 üniversite öğrencisininin 34 maddelik ölçeği cevaplandırmalarından elde edilen verilerin iç tutarlılık katsayısı (α) .91 olarak bulunmuştur. Ölçeği oluşturan üç faktörün iç tutarlılık katsayısı ise sırasıyla .91, .83 ve .87 olarak elde edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin ölçeğin her bir maddesinden aldıkları puanlar ile tüm ölçekten elde ettikleri puanlar arasındaki madde toplam korelasyonları da belirlenmiştir. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayıları ortalaması .46 bulunurken, üç faktörün madde toplam korelasyon katsayıları ortalaması ise sırasıyla .60, .53 ve .61 olarak ortaya çıkmıştır.

Uç grupların karşılaştırılması yönteminde ise bireyler ölçekten aldıkları puanlara göre büyüklük sırasına dizilmiş ve bu diziden alt ve üst %27'lik gruplar alınarak, bu grupların ölçekteki her bir maddeden aldıkları puan ortalamaları t testi ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda ölçekteki tüm maddelerin t değerlerinin p<.0001 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği'nin güvenilirliği, aralıklı testin tekrarı güvenilirlik yöntemi ile de belirlenmiştir. Üniversite öğrencisi olan 58 kişiden dört hafta ara ile elde edilen ölçek puanlarının korelasyonu .77 (p<.0001) olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Yorum

Bu araştırma, genç yetişkinlerin 18 yaşından önceki ilk ayrılık kaygısı yaşantılarını ölçmeyi amaçlayan bir kendini ifade etme aracını geliştirmek için yapılmıştır. Literatürde, çocukluktaki ayrılık kaygısının yetişkin duygusal bozukluklarının bir başlangıç risk faktörü olduğu yaygın olarak kabul görmektedir. Ancak, çocukluktaki ilk ayrılık kaygısı hatıralarını, yaşantılarını ölçmedeki sınırlılıklar ve yetersizlikler böyle bir bağlantı kurmayı güçleştirmektedir. Ölçmedeki bu yetersizliklerin bazılarının üstesinden gelmek için, Silove ve ark. (1993) tarafından Ayrılık Kaygısı Belirtileri Ölçeği (SASI) geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu çerçevede, ülkemizde de kullanılabilecek aynı tarz bir ayrılık kaygısı belirtileri ölçeği geliştirmek hedeflenmiştir. Üniversite öğrencisi 362 kişilik örneklemeden elde edilen verilerin faktöriyel yapısı, ölçeğin üç alt faktörden oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu üç faktörün, “bireyin ailesinden ayrı kaldığında aile üyelerinin başına gelebilecek zararlara karşı yaşadığı kaygıyı, okul fobisini ve tek başına kalmaktan dolayı yaşadığı kaygıyı” yansıtan maddelerden oluştuğu görülmüştür. Toplam 34 maddeden oluşan bu üç faktör, birlikte varyansın %46’sını açıklamıştır. Silove ve ark. (1993)’ün çalışmasında ise varyansın %60’ını açıklayan ve genel ayrılık kaygısı boyutu, okul fobisi, güven duyulan bir yerden uzaklaşma ile yaşanan yoğun bir stres ve aile üyelerinin başına gelebilecek zarar korkusu olmak üzere dört alt faktör ortaya çıkmıştır. Böylece, ölçeğin yapılan faktör analizi sonuçlarının Silove ve ark. (1993)’nın çalışmasının faktör yapısı ile örtüştüğü ve tutarlı bir faktöriyel yapıya sahip olduğu belirtilebilir.

Ölçeğin üniversite öğrencisi örneklemeden elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise .91 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, Silove ve ark. (1993) elde ettiği .80 iç tutarlılık katsayısı gibi, geliştirilen ölçeğin de iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayısı ise .46 olarak bulunmuştur. Bu orta düzeydeki madde-toplam korelasyon, maddelerin köklerinin oldukça benzer olsa bile bireyler tarafından ölçek maddelerine ayırt edici ve farklı bir biçimde cevap verdiklerini göstermektedir. Yine, ölçek puanlarının uç gruplarda karşılaştırılması sonucu, tüm maddelerin $p < .0001$ düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Dört hafta ara ile testin tekrarı ile elde edilen korelasyon ise .77 olarak bulunmuştur. Bu değer, yüksek bir değer olarak gözükmesine rağmen ölçeğin geçmişe dönük ayrılık kaygısı yaşantılarını ölçtüğü düşünüldüğünde daha yüksek bir değer beklenebilirdi. Bu açıdan, ölçeğin uzun zaman süreleri içerisinde tekrarlanarak da testin tekrarı güvenilirliğinin yapılması gerektiği düşünülebilir. Nitekim, Silove ve ark. (1993), ortalama 24 aylık testin tekrarı güvenilirliğini .89 olarak belirlemişlerdir.

Geliştirilen ölçeğin, diğer kaygı ölçekleri ile olan ilişkisi de belirlenmiştir. Ölçeğin, Durumluk Kaygı Ölçeği ile .51, Sürekli Kaygı Ölçeği ile .67 ve Beck Kaygı Ölçeği

ile .62 değerinde anlamlı bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu değerler, ölçeğin diğer kaygı ölçekleri ile tutarlı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ölçeğin puanları cinsiyet açısından da karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda ölçeğin bütününde ve I.'i ile III.'ü faktörlerinde kızların erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek ayrılık kaygısı belirtileri gösterdikleri görülmektedir. Benzer şekilde, Silove ve ark. (1993) de kızlar lehine bir eğilim ortaya koymaktadır. Bu sonucun, kızların yetiştirilme biçimine bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. Tersine, okul fobisi faktöründe erkekler kıızlardan anlamlı derecede daha yüksek ayrılık kaygısı belirtileri göstermişlerdir. Bu sonucun ise erkek çocuklardan ailelerin başarı beklentilerinin daha fazla olmasına bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilebilir. Ancak, bu tür karşılaştırmaların başka örneklemeler üzerinde de gerçekleştirilerek ortaya konması gerekmektedir. Bunun yanında, okul korkuları ve ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi daha tam olarak inceleyecek araştırmalar da gerçekleştirilebilir.

Araştırmada, normal bireylerle kaygı bozukluğuna sahip bireylerin karşılaştırılması da planlanmış, ancak yeterince kaygı bozukluğu tanısı konmuş bireylere ulaşılamadığı için gerçekleştirilememiştir. Ölçeğin ayırt ediciliğine ilişkin ilerde bu tür çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak; bu çalışma, yetişkinlerin ilk ayrılık kaygısı yaşantılarını betimleyen bir kendini anlatma leği geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Ölçeğe ilişkin ortaya çıkan bulgular, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, ölçeğin geçmişe dönük bir ölçek olması nedeniyle, bu araştırmada gerçekleştirilemeyen ilave çalışmaların yapılması gerektiği de belirtilebilir. Bu çalışmalarda, normal bireyler ile kaygı bozukluğuna sahip bireyler karşılaştırılabilir. Uzun süreli test tekrarı yöntemi ile tutarlılık gözlenebilir. Bireylerden yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen bulgularla onların ölçek puanları karşılaştırılabilir. Okulu reddetme yaşantılarına sahip bireylerin ölçek puanları incelenebilir. Yine, lek puanları ile bireyi geçmişten bu yana tanıyanlar (zellikle ana-baba veya ailesinden bir birey) tarafından belirtilen bireyin geçmişteki güvensiz davranışlarının betimleyicileri karşılaştırılabilir. Bu tür çalışmaların gerçekleştirilmesi ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin önemli katkılar getirecektir.

Bu çalışmada, örneklemdeki bireyler geçmişe dönük yaşamış oldukları ayrılık kaygısı yaşantılarını belirtmişlerdir. Bu erevede; Ayrılık Kaygısı Belirtileri leği (AKBÖ), ocukluk yıllarında ayrılık kaygısının normalden patolojiye uzanan genişlikte yoğunluğunun bir süreklilik gösterdiği sayılıısından hareketle bir boyutsal ölçek olarak geliştirilmiştir. Dolayısıyla, lek bireylere geçmişe yaşadıklarından dolayı teşhis koymaya yönelik bir ölçek olarak değerlendirilmemelidir. Geçmişe dönük çalışmaların yöntemsel güçlükleri olmakla

birlikte, bu yöntemsel güçlükleri azaltacak biçimde ayrılık kaygısının sonuçlarını çalışacak, güven verecek hem geçmişe dönük hem geleceğe dönük çeşitli bilgi kaynaklarına ihtiyaç vardır (Silove ve ark.,1993). Bu ölçekte, buna yönelik bir çaba olarak düşünülmelidir. Ölçek, ilk ayrılık kaygısı belirtileri ile yetişkin kaygı bozukluklarına yakınlık arasındaki ilişkiyi incelemeye yardım edebilecektir. Örneğin, panik bozukluğa sahip hastaların ayrılık kaygısı belirtileri ölçeğinden farklılaşan bir biçimde daha yüksek puan aldıklarını incelemek ilginç olacaktır. Bu tür bir çalışma, ayrılık kaygısının yetişkin kaygısının bu belirgin türünün önemli bir göstergesi olabileceği hipotezini güçlendirecektir. Ayrıca, bu tür bir ölçek, ana-baba davranışları, travmatik olaylar ve soyaçekim gibi geçmişe ilişkin faktörler ve çocuklukta ilk ayrılık kaygısının yüksek düzeylerine yakın olanları inceleyen ileriki çalışmaları kolaylaştırabilecektir (Silove ve ark.,1993).

KAYNAKÇA

- Ağargün, M.Y. ve Kara, H. "Panik Bozukluğu Olan Hastalarda Çocukluk Dönemi Separasyon Öyküsü: Depresyon ve Normal Kontrollerle Karşılaştırmalı Bir Çalışma", **IV.Anadolu Psikiyatri Günleri Bilimsel Çalışmaları** 1-3 Haziran Konya: 1995.
- Akman, Y. "Anaokulu Çocuklarında Görülen Ayrılık Kaygısının Giderilmesinde Farklı Oyun Tekniklerinin Etkisi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara: 1987.
- DSM-IV. Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı** Çev.Ed.: E. Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara: 1994.
- Ellis, E. M. "Adult Agoraphobia and Childhood Separation Anxiety: Using Children's Literature To Understand The Link", **American Journal of Psychotherapy**, 44:3, 433-444, 1990.
- Köroğlu, E. **Sorular ve Yanıtlarıyla Anksiyete (I)**, Hekimler Yayın Birliği, Ankara: 1997.
- Namlu, A. "Öğretmenlerin Ders Araç-Gereçlerin Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir/1999.

- Öner, N. **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler**, 3. Basım, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 1997.
- Öner N. ve LeCompte, A. **Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 1983.
- Öztürk, O. **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, V. Basım, Hekimler Yayın Birliği, Ankara: 1994.
- Savaşır, I. Ve Şahin, N.H. **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:9, Ankara.
- Silove, D.; Manicavasagar. V.; O’Connell, D.; Blaszczyński,A.; Wagner,R. ve Henry,J. “The Development Of The Separation Anxiety Symptom Inventory (SASI)”, **Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry**, 27:477-488, 1993.
- Sheehan, E. **Kaygı Bozuklukları, Kaygı, Fobiler ve Panik Ataklar**, Çev. Murat Sağlam, Alfa Basım Dağıtım, Bursa: 1999.
- Yargıç, İ.; Tutkun,H. ve Şar, V. “Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ve Erişkinde Dissosiyatif Belirtiler”, **30. Ulusal Psikiyatri Kongresi ve Türk Psikiyatrisinin Güncel Sorunları Uydu Sempozyumu 9-14 Eylül 1994**, Kayseri-Nevşehir: 1994.